

GIRANT AL VOLTANT DELS “BERLINER’S”.

Parlar dels discs “**Berliner’s**” es parlar dels primers discs comercials, no tan sols europeus sinó mundials. És un tema apassionant, interessant, amb poca informació escrita i sobre tot fidedigna. La seva complexitat sovint genera informacions que no són del tot certes. Són veritats a mitges, com pot ser aquest article en contra de la meua voluntat.

Una d'aquestes veritats a mitges és que els discs Berliner's eren fets de laca, d'un diàmetre de 12 cms i que giraven entre 140-150 rpm.

Aquestes eren les característiques singulars dels primers discs experimentals fets als Estats Units d'Amèrica pels germans Berliner allà pels anys 1.887. Tenien greus inconvenients: La laca no era prou dura i el contingut de poca durada musical. Podia tenir alguna aplicació com a gravadora de veu, però de poc interès musical.

La paraula “**Berliner**”, formant part d'una empresa, surt per primera vegada el 1.895 quan, a Filadèlfia, Emili Berliner crea una segona filial, la “Compañía de Gramòfons Berliner” i el seu soci capitalista era la “Compañía Ferroviaria de Pennsylvania” que aporta un capital de 25.000 dòlars.

E. Berliner té registrada mundialment la paraula “Gramophone”, “Gramophon” i “Gramòfon”. Amb aquesta denominació, inicialment, fabrica discs i aparells reproductors de música. Al decurs del temps es separaran un xic: “Disco gramòfono” i “gramòfons” (aparells musicals.).

L'any 1.898 és d'una activitat frenètica pels Berliner's. Als Estats Units s'inicia la fabricació dels discs: “BERLINER'S GRAMOPHONE” amb el suport legal de “**US patent 8 nov-1.887**”

D'aquesta època he aconseguit una etiqueta (**Nº EB- 05**) que és una relíquia. El disc original, fabricat per un artesà l'any 1.898, es troba dipositat a la Biblioteca Nacional del Canadà. Es digne de ressaltar l'absència del famós “Angelet fonogràfic”, la numeració manual, la firma del que ha fet les gravacions manuals i un dibuix que vol simular un pentagrama. Amen de comprovar que Berliner encara era l'amo absolut de la paraula “Gramophone”, hom pensa que, impressionar un disc, era una obra d'art, passar a la posteritat.

L'etiqueta Nº EB-06 ens mostra un “Berliner's” europeu de l'any 1.899 amb el típic angelet fonogràfic imprès al centre esquer del disc, fet que avala la seva antiguitat. Més endavant l'anagrama de l'angelet passarà definitivament al centre superior del disc. Les variables de l'etiqueta encara són gravades a mà. La marca que enregistra el disc és la “E.Berliner's GRAMOPHONE” igual que la casa americana anterior. L'única diferència és l'anagrama. Aquest fet portarà cua.

El 1.898 el Clan Berliner (familiars i socis alemanys) junt amb capitalistes anglesos funden a Londres la totpoderosa casa discogràfica “**The Gramophone Company**”. El capital inicial es concreta en 15.000 lliures

Una persona amb múltiples patents de tanta envergadura i negocis generadores d'una quantitat immensa de diners, és natural que sorgeixin problemes judicials i faci alguna que altra patinada. Un d'aquests problemes el va generar l'aparició al mercat europeu del disc “Berliner's Gramophone”. Que no es diferenciava de la marca nord-americana i que els anglesos creien de la seva exclusivitat. Aquesta realitat, apareguda poc després de la constitució de la societat, crea una forta tensió entre les parts.

La reacció del clan Berliner fou l'intent d'abandonar la companyia recent creada i començar la producció de “zonofonos” fet que provocà una profunda crisi dins la “The Gramophone Company”

També en 1.898, a Montreal (Canadà), funda la “Berliner Gram-o-phone Company L.” que premsarà tots els discs de “Concert Record”- “His Master's Voice” Victor Record” – “Imperial Record”- “Berliner Concert Grand” – “Gram-o-phone Record”...

El primer distintiu entre els discs americans i europeus, és l'anagrama: Mentre els americans i canadencs, a partir de 1.902, fan servir el famós “nipper” de “His Master's Voice” escoltant un gramòfon, els europeus opten per continuar amb l'angelet fotogràfic.

El segon distintiu es que modifica la paraula “Gramophone”, patentada mundialment per E. Berliner, però els anglesos creuen haver-la comprat amb el pacte signat. Berliner se'n surt prou be enregistrant una variant: “**gram-o-phone**” que segueix emprant al nou continent. Veieu l'etiqueta **Nº. BE-04**, un disc gravat en 1.904.

Aquestes concessions, i una tercera que explicaré més endavant, les va fer en Berliner per acontentar i signar la pau amb els socis anglesos.

També pacten el funcionament europeu: Londres farà les matrius i Alemanya premsarà els discs. El 11 juny de 1.898 sortia al mercat londinenc el primer disc premsat a Hannover que podria tenir una etiqueta mes o menys com la **Nº EB 06**.

El 24 de novembre del mateix any el clan Berliner funda "Deutsche Gramophon Gesellschaft mbH", depenent de la marca anglesa, que queda definitivament registrada i legalitzada el 6 de desembre de 1,898. Esdevindrà ben aviat la primera fàbrica mundial dedicada exclusivament al premsat i impressió de discs. Al front de la fàbrica hi ha els germans Berliner (Emili i Joseph.). Disposen de quatre premses importades dels Estats Units i sembla que fabricades per "International Talking Machine" on ja fa un any que en fabriquen. El clan Berliner, tan a Amèrica com a Europa, es dediquen a la gravació o impressió de discs. La majoria de discogràfiques recent fundades són empreses comercials, meres distribuïdores dels discs enregistrats pels germans Berliner's. La primera guerra mundial canviarà un xic el panorama discogràfic. La "Deutsche Gramophon Gesellschaft mbH", patirà la repressió dels guanyadors. El procés s'acabarà el 1.929 expropiant l'empresa i fundant una nova marca: "Polydor".

Reprent el fil de l'article, la companyia alemanya, a més de fabricar discos amb matrius de zinc arribades d'Anglaterra, muntant "gramòfons" amb components importats d'Amèrica.

El 1.899 la companyia anglesa i l'alemanya, funden una sucursal a Paris, la "Compagnie Française du Gramophone", que el 1.903 obrirà una sucursal a Barcelona, al C/ Balmes 56 dirigida pel ciutadà franco-alemany Albert Reich. Per tant, és lògic pensar que, pocs disc podia haver-hi al mercat barceloní fins a 1.903.

Amb tant sols dos anys (1.900) la fàbrica de Hannover ha augmentat la cadena de producció de discs passant de 4 a 50 premses. Jo crec que aquesta és la data límit de les gravacions manuals de les caràtules dels disc. A partir d'aquest any seran premsades de fàbrica. Fins avui no he vist cap disc "Berliner's" europeu amb etiqueta de paper.

Però es dona un fet aparentment intranscendent. El 1.901, el soci anglès Frank Seaman porta a judici al propi Berliner per fer un ús improcedent del nom "Gramophone". Una causa complicada, ja que el demandat en té el registre mundial. Això demostra que la crisi no va quedar ben tancada o que va sorgir alguna novetat a l'entorn de la paraula "Gramophone"

Fins avui no he trobat cap resolució escrita sobre el resultat final d'aquesta demanda. Tot apunta que s'esgotà el temps transcorregut entre la demanda i el judici per acceptar el veredictes d'algun jurat o arribar a una solució pactada. La solució sembla que arriba el 1.902/3 que, poc a poc, desapareixen els discs "Berliner's" substituïts pels disc "Gramophone i Zonophone" premsats a Hannover on s'ha augmentat espectacularment la producció. Aquesta es, al meu entendre, la tercera concessió que fa el clan Berliner als tot poderosos socis anglesos.

El 20 de novembre de 1.907 un grandió incendi destrueix per complert la fàbrica i el tren de laminat. Surten al mercat els primers discs de 10 polzades gravats a dues cares, són de la filial "Odeon International Talking Machine". Per tant els disc de les marques "Gramophone, "Zonophone" que al darrera no portin el "Fabricat a Hannover" es que són posteriors a 1.907.

Aquesta és, a grans trets, la història dels discs "Berliner's" europeus. Els Berliner's americans continuen envaint el seu continent des del nord fins al sud on el fabricant segueix sent "Berliner's GRAM-O-PHONE", el seu anagrama es el "nipper" de la "Voz de su Amo". Les distribuïdores més significatives són: GARM-O-PHONE RECORD / CONCERT RECORD / BERLINER CONCERT GRAND / BERLINER GRAM-O-PHONE / HIS MASTER'S VOICE / VICTOR RECORD

Ara cal explicar les característiques distintives dels discs "Berliner's" europeus que son:

- .- Dimensió. Diàmetre exterior: 7" (polzades: 17.50 cm)
- .- Estructura: Xapa de zinc envoltada de laca. Disc prim, pesat i resistent.
- .- Capacitat d'estotjament musical: al voltant de 1.5 a 2 minuts.
- .- Generalment tenen un solc molt fi i una més que acceptable qualitat de gravació.
- .- A l'anvers dels Berliner's sols hi consta imprès de fàbrica la paraula **"premsat a Hannover"**

Els primers disc: 1.899-1.900

Vegeu l'etiqueta **Nº EB-01**.

.- La part variable de les primeres caràtules eren escrites manualment a punxó, mentre que la fixa "Berliner's" GRAMOPHONE" te l'aparença d'un tractat químic o gravat fi. El número de catàleg és imprès d'origen en forma de relleu. En aquest cas singular, a l'etiqueta hi podreu llegir la data exacta de fabricació (15-7-1.900) i el número de catàleg: **52513**. Fins i tot una segona dada (856-X) que podria ser el número de disc.

També és curiós observar que els Berliner's d'aquesta època segueixen portant l'angelet fonogràfic al centre esquer del disc. Es el primer any que es fa ús d'aquest anagrama. Més tard el col·locaran a la part central i superior del disc. L'anagrama és igual; però un xic més gran.

De la segona etapa dels Berliner's en teniu una mostra en l'etiqueta **Nº EB-0 2**

Les dades generals, l'angelet fonogràfic i les del fabricant, s'han col·locat a la part central superior del disc i el sistema de gravat segueix igual que l'anterior; però les característiques específiques venen estampades de fàbrica en un sistema de relleu. Com en el cas anterior es veu clarament el número de catàleg 64.512 i el possible número de disc: 2115A

Fins avui no he vist cap Berliner europeu amb etiqueta de paper enganxada.

Hi ha indicis que permeten sospitar que alguns Berliner's foren reeditats en discs "Gramophone". Per altra part sembla evident que els números de catàleg dels primers "Gramophone" són continuació dels "Berliner's"

Pel que fa a la gravació de sardanes, les conegudes series 60.--- i 64.--- comencen el 1.905 i continuaran fins a 1.912/13, quan la discogràfica "Gramophone" inicia la gravació a casa nostra, castellanitzant el nom "Gramófono" i estrenant nova sèrie: la 260.---.

Els discs Berliner's poden contenir alguns documents sonors d'especial interès pel camp de l'ensenyament i de la recerca. Crec que els posseïdors farien un gran bé informant-nos del contingut del seu/s Berliner's i permetent, si el tema és creu d'interès, que alguna institució cultural i pública, en fes una gravació del seu contingut, respectant i retornant el disc al seu respectiu propietari.

DES D'AQUESTA MODESTA PUBLICACIO FAIG UNA CRIDA PER QUE CREC QUE NO HEM DE PERMETRE QUE EL COMPRESIBLE DESCONEIXAMENT DEL TEMA COMPORTI CAP RISC DE PERDUA D'ALGUN DOCUMENT CULTURALMENT INTERESSANT.

Antoni Torrent, president de "Fonovilassar78".